

PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC TÌM HIỂU THẾ GIỚI SỐNG CHO HỌC SINH THÔNG QUA SỬ DỤNG THÍ NGHIỆM TRONG DẠY HỌC KHÁM PHÁ MÔN SINH HỌC CẤP TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

Trần Thị Thanh Thảo¹, Đặng Thị Thùy My¹

Ngày nhận bài: 15/10/2023; Ngày phản biện thông qua: 25/10/2023; Ngày duyệt đăng: 26/10/2023

TÓM TẮT

Mục tiêu của chương trình giáo dục phổ thông 2018 là hình thành và phát triển các phẩm chất, năng lực của học sinh. Sinh học là một môn học trong chương trình giáo dục phổ thông nên có vai trò hình thành và phát triển cho học sinh năng lực Sinh học trong đó có năng lực tìm hiểu thế giới sống. Dạy học khám phá là quan điểm dạy học hiện đại hướng người học vào hoạt động, qua đó người học sẽ được rèn luyện các năng lực khi được tham gia vào các hoạt động đó. Vận dụng dạy học khám phá trong dạy học môn Sinh học sẽ tạo nhiều cơ hội để hình thành, phát triển năng lực tìm hiểu thế giới sống cho học sinh. Bài báo trình bày tổng quan vấn đề nghiên cứu, hệ thống hóa cơ sở lí luận về năng lực tìm hiểu thế giới sống, dạy học khám phá và sử dụng thí nghiệm trong dạy học môn Sinh học, từ đó đề xuất quy trình sử dụng thí nghiệm trong dạy học khám phá nhằm phát triển năng lực tìm hiểu thế giới sống cho học sinh.

Từ khóa: Dạy học khám phá, thí nghiệm, năng lực tìm hiểu thế giới sống.

1. MỞ ĐẦU

Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể và chương trình các môn học kèm theo Thông tư 32/2018/TT-BGDĐT được ban hành ngày 26/12/2018 đã đánh dấu bước chuyển từ chương trình theo định hướng nội dung sang chương trình theo định hướng phát triển phẩm chất và năng lực người học. Trong đó, chương trình giáo dục phổ thông môn Sinh học đã nêu rõ mục tiêu hình thành và phát triển ở HS năng lực sinh học – một biểu hiện đặc thù của năng lực khoa học tự nhiên với các năng lực thành phần: nhận thức sinh học; tìm hiểu thế giới sống; vận dụng kiến thức, kĩ năng đã học (Bộ giáo dục và Đào tạo, 2018).

Năng lực tìm hiểu thế giới sống là khả năng tìm tòi, khám phá các hiện tượng trong tự nhiên và trong đời sống liên quan đến sinh học. Phát triển năng lực tìm hiểu thế giới sống giúp người học có được phương pháp học tập, phương pháp nghiên cứu, chủ động, sáng tạo, vận dụng kiến thức vào giải quyết các vấn đề thực tiễn, những điều này là vô cùng cần thiết trong thời đại ngày nay khi mà khoa học công nghệ phát triển ngày càng mạnh mẽ.

Sinh học là môn khoa học thực nghiệm, các kiến thức Sinh học phần lớn được các nhà khoa học phát hiện thông qua quan sát và thí nghiệm. Vì vậy, việc sử dụng thí nghiệm trong dạy học môn Sinh học có vai trò rất quan trọng. Bên cạnh đó, dạy học khám phá là quan điểm dạy học trong đó HS tự tìm tòi, khám phá phát hiện ra tri thức mới thông qua các hoạt động (như quan sát, phân loại, đánh giá, tiên đoán, mô tả và suy luận) dưới định

hướng của giáo viên (GV). Để dạy học khám phá phát huy tính tích cực của HS, có thể sử dụng thí nghiệm như là phương tiện hướng dẫn hoạt động khám phá. Thí nghiệm có thể là tình huống phát sinh vấn đề cần giải quyết hoặc là phương tiện để giải quyết vấn đề đặt ra ban đầu trong dạy học khám phá. Như vậy, thông qua sử dụng thí nghiệm trong dạy học khám phá, HS phải chủ động đề ra kế hoạch, cách thức thu thập dữ liệu, cách thức xử lí các vấn đề phát sinh nhằm đạt được kết quả tốt nhất, từ đó có thể phát triển được năng lực tìm hiểu thế giới sống.

Hiện nay, nghiên cứu về phát triển năng lực tìm hiểu thế giới sống cho HS ở trường phổ thông vẫn còn ít công trình nghiên cứu. Một số tác giả nghiên cứu việc phát triển năng lực tìm hiểu thế giới sống cho HS thông qua biện pháp dạy học thực hành thí nghiệm (Đặng Thị Dạ Thủy và Nguyễn Thị Diệu Phương, 2020); (Phạm Thị Hồng Tú và cộng sự, 2020) hoặc phát triển năng lực tìm tòi, khám phá thông qua dạy học khám phá theo mô hình 5E (Ninh Thị Bích Diệp, 2020). Tuy nhiên, các nghiên cứu này đang áp dụng cho nội dung chương trình phổ thông 2006. Như vậy, cần thiết phải có những nghiên cứu về việc phát triển năng lực tìm hiểu thế giới sống cho HS áp dụng vào nội dung môn Sinh học theo chương trình giáo dục phổ thông mới được triển khai từ năm học 2022 - 2023 nhằm đáp ứng mục tiêu đổi mới của chương trình giáo dục phổ thông hiện nay.

2. NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1. Nội dung nghiên cứu

¹Khoa Khoa học Tự nhiên và Công nghệ, Trường Đại học Tây Nguyên;

Tác giả liên hệ: Trần Thị Thanh Thảo; ĐT: 0972004424; Email: ttthao@ttn.edu.vn.